

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม ยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้าน
หนองอึ่ง ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด

The GUIDELINE OF THE ARTS AND CULTURE CONSERVATION IN THE NEW
NORMAL AGE: A CASE STUDY OF BAN NONG UENG COMMUNITY, CHIANGMAI
SUD-DISTRICT, PHOCHAI DISTRICT, ROJET PROVINCE

สมคิด เศษวงศ์, Somkid Setwong¹

สุทธานรี กระจางคันธมาตร์, Sutthanaree Krajangkanthamat²

กุสุมา เมฆะวิภาต, Kusuma Meghavibhata³

ไพฑูรย์ อุทัยคาม, Paitoon Uthaikam⁴

E-mail: somkideswong@gmail.com

Received: January 26, 2024 Revised: September 30, 2024

Accepted: October 10, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ (1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม
ในสังคมไทย (2) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน (3) เพื่อ
เสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในยุค New Normal การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพภาคสนามโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่
กลุ่มเป้าหมาย และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษา
วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นทุกด้าน ควบคู่กับการพัฒนาและเผยแพร่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
ปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้
องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมด้วยการสร้างความตระหนัก เห็นความสำคัญ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² นักวิชาการอิสระ/ Independent Scholar

³ นักวิชาการอิสระ/ Independent Scholar

⁴ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ต่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นวัฒนธรรมอันดีงามต่อสังคมต่อไป ส่วนบริบทการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า บริบทของชุมชนบ้านหนองอึ่ง ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลเชียงใหม่ ซึ่งมีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่เกี่ยวประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคลสร้างความตระหนักในคุณค่าแห่งความรู้ความสามารถ ที่ผ่านการสั่งสมมาอย่างหลากหลายสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตและมีศิลปะที่สวยงามของภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ทั้งยังนำมาใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่ายการพึ่งพาตนเอง แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในยุค New Normal พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่นี้ด้วยกันคือ 1) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นการทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและศรัทธาในสิ่งที่ตนเองถือปฏิบัติมาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชนทุกกลุ่มเห็นคุณค่า และร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของบ้านเกิดของตัวเองและท้องถิ่น 2) ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นการอนุรักษ์เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์รักษาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 3) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น 4) การฟื้นฟู ศิลปะและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย การฟื้นฟูโดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมและมีกระบวนการจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ สร้างภาคีเครือข่ายการอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีของชุมชนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนทุกภาคส่วน

คำสำคัญ : การอนุรักษ์, ศิลปะและวัฒนธรรม, ยุค New Normal, บ้านหนองอึ่ง ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด

ABSTRACTS

This research has three objectives; (1) to study the concept and theory of the art and culture conservation in Thai society, (2) to study the contexts and the problem conditions of the arts and culture conservation in the community, and (3) to present the guideline of the arts and culture conservation in New Normal Age. This is a qualitative research by fieldwork and data information and an in-depth interview with experts in the target area, and to present it in a descriptive form.

The concept and theory of the conservation of arts and culture in Thai society found that the conservation of good traditions in various ways promotes the conservation of arts and culture in local society and the nation. Most of them are the study the conservative participation by focusing on cultivating the value in the modern-day community and having the concept of setting guidelines for the conservation which has the importance of proper physical factors, e.g., the conservation of identity and value areas of community, the control of appropriate development, and the improvement and restoration of the deteriorated area to restore and to create consciousness for natural heritage conservation. The contexts and problem conditions of the arts and culture conservation in the community found that the Nong Ueng community, Chiangmai, Phochai Roiet Province is the administrative area of Chiang Mai Municipality. It has the conservation of the arts, culture, and local tradition, it also has local wisdom as a benefit to the public rather than the individual, to realize the values of knowledge and ability which accumulated in varieties, and appropriate to the way of life and beautiful arts of ancestral wisdom. It is also used the idea to improve the life's way of people in the community based on the traditional value that emphasizes simple self-reliance. The way of the arts and culture conservation of the community in the New Normal Age found that the conservation of the cultural arts in the new modern are; 1) The conservation of the cultural arts by cultivating conscience in people in the community, it should be done to make people love and have faith in what they hold, it is to promote for all groups of people to see the value, and to help together for conservation and inheritance of the culture of their homeland and local. 2) The realization of the essential value and importance of local arts and culture. Conservation is the cultivation of conscience for local people to realize the essential value and the importance of local wisdom in the community that promotes and supports the activity based on traditions and cultures. The cultivation of the conscience of that local people must be joined to preserve the identity of the local area. 3) The support of activities setting accordance with traditions and cultures, to encourage activities by promoting and supporting to create a network of cultural arts heritage and development of local wisdom in communities, to set the cultural activities and local wisdom continuously, and the strengthen the local scholars. 4) The restoration of lost arts and culture is to select the local wisdom which has disappeared to make it valuable and important for local living. It is especially the basis of ethics, morals, and values. And it is also the systematic knowledge collection process, the creation of the conservative network, and the inheriting the community traditions from all government and private organizations.

Keywords: Conservation, art and culture, New Normal era, Ban Nong Ung, Chiang Mai Subdistrict, Pho Chai District, Roi Et Province.

บทนำ

ในปัจจุบันนี้โลกได้มีการพัฒนาขึ้นมาหลาย ๆ ด้านเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีวันสิ้นสุดของมนุษย์และเด็กรุ่นใหม่ก็สนใจในด้ายเทคโนโลยีกันมาก ดังนั้น "การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม" เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรานับแต่เกิดจนตาย แต่เมื่อ จะให้ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" ดูเหมือนจะมีใช้เรื่องง่าย และไม่มีคำตอบที่ตายตัวด้วยว่า วัฒนธรรมโดยตัวมันเอง ก็มีความหมายหลายนัย และครอบคลุมไปทุกเรื่อง แม้แต่ในต่างประเทศเอง ก็ไม่มีคำตอบที่เฉพาะเจาะจงเช่นกัน สุดแต่ว่าจะพูดหรือเน้นในเรื่องใด⁵ ซึ่งวัฒนธรรม โดยทั่วไป หมายถึง รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัด และมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้ จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกของตน⁶ นอกจากนี้ วัฒนธรรมส่วนหนึ่งสามารถแสดงออก ผ่าน ดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละครและภาพยนตร์ แม้บางครั้งอาจมีผู้กล่าวว่า วัฒนธรรมคือเรื่องที่วัดด้วยการบริโภคและสินค้าบริโภค เช่น วัฒนธรรมระดับสูง วัฒนธรรมระดับต่ำวัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมนิยม เป็นต้น แต่นักมานุษยวิทยาโดยทั่วไปมักกล่าวถึง วัฒนธรรมว่า มิได้เป็นเพียงสินค้าบริโภค แต่หมายรวมถึงกระบวนการในการผลิตสินค้าและการให้ ความหมายแก่สินค้านั้น ๆ ด้วย ทั้งยังรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคม และแนวการปฏิบัติที่ทำให้วัตถุและกระบวนการผลิตหลอมรวมอยู่ด้วยกันในสายตาของนักมานุษยวิทยา จึงรวมไปถึงเทคโนโลยี ศิลปะ วิทยาศาสตร์รวมทั้งระบบศีลธรรม โดยในประเทศไทยเริ่มให้ความสนใจกับการศึกษาหรือการดำเนินงานด้านการบริหารงานวัฒนธรรม ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่ของประเทศไทยในด้านการปฏิวัติทางวัฒนธรรม

การปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิต และความเป็นมาของชุมชน

⁵ กระทรวงวัฒนธรรม, "ความหมาย แนวคิด และประเด็นเกี่ยวกับ "วัฒนธรรม", [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.m-culture.go.th> [18 กันยายน 2564].

⁶ สำราญ ผลดี, เอกสารอ่านประกอบรายวิชาศิลปวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธนบุรี , ม.ป.ป.) 2563.

อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย⁷ การดำเนินงานวัฒนธรรมจะให้บรรลุต้องให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพราะวัฒนธรรมเป็นเรื่องของเอกลักษณ์ คัดดีศรีของใครก็ของใครโดยเฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่น ย่อมมีเอกลักษณ์ คัดดีศรีเฉพาะตัวที่สามารถปฏิบัติตามความเชื่อความศรัทธาได้ของประชาชนในชุมชนนั้น⁸

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของทุกชีวิตอย่างมากด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมทั้งด้านดีและด้านที่ยังไม่ได้พัฒนาให้เหมาะสมจากทั่วทุกมุมโลกหลั่งไหลเข้าสู่ชีวิตของคนไทยเราอย่างขาดระบบและขาดขั้นตอนการรับที่มีแบบแผนเพียงพอ ยังผลให้เยาวชนของเราเกือบทั่วประเทศพากันนิยมชมชื่นกับความแปลกใหม่ของวัฒนธรรมต่างชาติทำให้ลืมนิสัยและวัฒนธรรมพื้นฐานอย่างตายบางคนถึงกับดูหมิ่นอับอายในศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน และสังคมเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยยิ่ง การสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชาติไปอย่างสิ้นเชิงนั้น เท่ากับเป็นการล่มสลายของชาติ ดังนั้นถึงแม้จะเป็นการยากลำบากที่จะแก้ไขในเรื่องนี้เพียงใดก็ตาม ก็ควรเริ่มต้นเพื่อชีวิตและสังคมไทยที่ดีและคงความเป็นเอกลักษณ์ไทยภูมิปัญญาของไทยในด้านต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ภูมิภาค และประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มุ่งศึกษาให้รู้ความเป็นมาในอดีต และสภาพการณ์ในปัจจุบันการอนุรักษ์ โดยการปลูกจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วยการฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมการพัฒนา ควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่าคุณประโยชน์และปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม โดยผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัด

⁷ วิทยาลัยเทคนิคนครศรีธรรมราช, “ภูมิปัญญาไทย,” [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.tnk.ac.th/e-Learning/E-learning_4/link07%20k.html [18 กันยายน 2564].

⁸ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สรุปผลการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร, (กรุงเทพฯ: กลุ่มเครือข่าย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551, หน้า 1.

กิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆทั่วโลกการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยในเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมยุค New Normal : กรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองอึ่ง ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด จึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะนำไปสู่การแนวทางการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ จากแนวทางดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมและแนวทางการอนุรักษ์ของชุมชนในยุค New Normal ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีความรักในท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาเป็นสิ่งที่ยิ่งทำให้ความเชื่อ ความศรัทธามีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นและรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน
3. เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในยุค New Normal.

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา เช่น วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความแนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์ (interview) ผู้มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และวัฒนธรรม จำนวน 50 รูป/คน ในทัศนะที่เกี่ยวกับการหาแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำองค์กรและผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในชุมชนบ้านหนองอี ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 รูป/คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เจ้าอาวาส ผู้นำองค์กรและผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในชุมชนบ้านหนองอี ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Key informant) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าอาวาส ผู้นำองค์กร ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในชุมชนบ้านหนองอี ต.เชียงใหม่ อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด จำนวน 50 รูป/คน คือ

1) พระสงฆ์ในเขตตำบลเชียงใหม่	จำนวน 15 รูป
2) นายกเทศมนตรีตำบลเชียงใหม่	จำนวน 1 คน
3) ผู้นำชุมชนตำบลเชียงใหม่	จำนวน 9 คน
4) ประชาชนบ้านหนองอี	จำนวน 25 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมโดยสร้างขึ้นตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้ทราบถึงทัศนะที่เกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และวัฒนธรรมในยุค New Normal

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2) เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ที่มุ่งงานใช้เทปวิธีอัดเสียงและสมุดโน้ตในการจดแต่ละประเด็น เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างต่อเนื่องและอยู่ในกรอบของวัตถุประสงค์ในการวิจัยจากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

3) ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัย และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

4) นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้ว มาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างแล้วนำผลที่ได้มาแก้ไขและปรับปรุงให้ตรง ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัยแบ่งออกเป็น คือ แบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมยุค New Normal โดยกำหนดคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาของชุมชนในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ประเด็นที่ 2 กระบวนการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในการรักษาประเพณีและการทอดถ่ายวัฒนธรรม

ประเด็นที่ 3 แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมยุค New Normal

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1) ขอนหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

2) ขอสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้เลือกมาและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียง

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่างมาจัดหมวดหมู่ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยทีมวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มาเรียบเรียงเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์และประเมินผล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยการเขียนในเชิงพรรณนา เป็นการเขียนเรียงความ โดยสอดแทรกความรู้สึกจากสภาพความเป็นจริงลงไปและประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันให้ทันสมัยเข้าใจง่าย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ

2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

การอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนนั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นทุกด้าน ควบคู่กับการพัฒนาและเผยแพร่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์กร ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยการสร้างความตระหนัก การจัดการศึกษาอบรมด้าน วัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมนี้ไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบเฉพาะ ภาครัฐหรือเอกชนเท่านั้น ควรเป็นความร่วมมือกันของประชาชนในชุมชนและรัฐบาลต้องให้ความสำคัญ ต่อการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อัน จะทำให้วัฒนธรรมนั้นดำรงอยู่คู่สังคมทุกสังคมต่อไป

1. จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมไทย พบว่า แนวคิดในการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์นั้นมีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาประกอบด้วย 1) องค์ประกอบทางกายภาพที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชน การ ควบคุมการพัฒนาที่เหมาะสม และการปรับปรุงหรือฟื้นฟูบริเวณที่เสื่อมโทรม ให้กลับคืนสภาพที่ดี 2) องค์ประกอบทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวฐานชุมชนตามหลักการของการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการกระจายรายได้ในชุมชน 3) องค์ประกอบทางสังคม วัฒนธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ การอนุรักษ์วิถีชีวิต และประเพณีที่ดั้งเดิม การฟื้นฟูวิถีชีวิตและประเพณีที่ดั้งเดิมแต่สูญหายหรือเสื่อม ไปโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับแม่น้ำ คู คลองให้กลับคืนมารวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกใน การอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรมแก่ทุกคนในชุมชน 4) องค์ประกอบทางการเมือง การปกครองที่เหมาะสม ได้แก่ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการอนุรักษ์และ พัฒนา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย

อย่างไรก็ตาม หลักทั่วไปของการอนุรักษ์ คือ การป้องกันมิให้เกิดการเสื่อมสภาพ และยืดอายุ การใช้งานให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สิ่งเหล่านั้นแสดงออก ถึงสาระหรือความสำคัญเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ของมนุษย์ ซึ่งการอนุรักษ์ (Conservation) ตามความหมายที่ Bernard M. Feilden ให้ไว้ว่า “การกระทำใดๆ เพื่อป้องกันการเสื่อมลงและรวมถึงการยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงต่อผู้คนถึงความมหัศจรรย์ในงานศิลปะและสืบทอดอารยธรรมของมนุษย์ที่มีอยู่ในเหล่านั้น” ทั้งนี้ การอนุรักษ์ชุมชนจึงรวมหมายถึงการอนุรักษ์พื้นที่ๆ มีความหมายและความสำคัญทางประวัติศาสตร์การ อยู่อาศัยประเพณีวัฒนธรรม ที่มีการสืบทอดมาเป็นระยะ เวลาที่ยาวนาน และมีสิ่งซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญา ของคนในชุมชนนั้นๆ ให้มีชีวิตอยู่ได้ กระบวนการอนุรักษ์จะต้องมีความสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมให้ดำเนินไป ด้วยกันทั้ง 2 ปัจจัยอย่างสอดคล้องกัน จึงจะทำให้พื้นที่เหล่านั้นมีคุณค่าและเกิดความหมาย หรือ “Sense

of Place” ขึ้นได้ ซึ่งตรงกับความหมายของคำว่า “ย่านประวัติศาสตร์ชนบท (Rural District)” คือ พื้นที่ชนบทที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งรูปแบบทางประวัติศาสตร์ของการดำเนินชีวิตในชนบท ประกอบด้วยบ้านเรือนในท้องถิ่น รูปแบบของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือกิจกรรม

อย่างไรก็ดี คำว่า “วัฒนธรรม” ยังหมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ในเอกสารหลักที่พิมพ์เผยแพร่โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แสดงความหมายของวัฒนธรรมไว้ต่างกัน เช่น “วัฒนธรรม เป็นวิธีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน” หรือ “วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติวัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการโครงสร้างทางสังคม สถาบัน ตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น” ดังนั้น นิยามความหมายของวัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 3 นัย ดังนี้

1. สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ
2. วิถีชีวิตของหมู่คณะ
3. ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชนในชุมชน

2. จากการศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน

พบว่า บริบทของชุมชนบ้านหนองอึ่ง ตำบลเชียงใหม่ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่ในเขตปกครองของเทศบาลตำบลเชียงใหม่ ซึ่งมีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นและมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคลทั้งยังสามารถขยายผลสืบเนื่องอย่างกว้างขวางในด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนมีความตระหนักในคุณค่าแห่งความรู้ความสามารถ ที่ผ่านการสั่งสมมาอย่างหลากหลายสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตและมีศิลปะที่สืบทอดของภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ทั้งยังนำมาใช้เป็นแรงคิดในการพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ที่เน้นความเรียบง่ายการพึ่งพาตนเอง ความพอมีพอกิน การช่วยเหลือเกื้อกูลความกลมกลืนและสอดคล้องกับธรรมชาติและต้องการให้ลูกหลานรุ่นหลังได้รับรู้รับทราบและสืบทอดการอนุรักษ์ต่อไป ชุมชนบ้านหนองอึ่งนั้นเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านด้านศิลปะและวัฒนธรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพของครอบครัว ทำให้ชาวบ้านบางส่วนยังคงมีรุ่นลูกหลานสืบทอดต่อ ๆ กันมา จนถึงปัจจุบันแต่เป็นที่น่าเสียดายที่มีบางศิลปะและวัฒนธรรมส่วนหนึ่งในปัจจุบันแทบที่จะไม่เห็น และไม่มีผู้สืบทอดต่อเพราะอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาแทรกแซงจนทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนหายไปคงเหลืออยู่แค่คำบอกเล่าเท่านั้น ซึ่งบริบทในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของทุกชีวิตอย่างมากด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทำให้ศิลปะและวัฒนธรรมทั้งด้านดีและด้านที่ยังไม่ได้พัฒนาให้เหมาะสมจากทั่วทุกมุมโลกหลั่งไหลเข้าสู่วงจรชีวิตของ

คนไทยเราอย่างขาดระบบและขาดขั้นตอนการรับที่มีแบบแผนเพียงพอ ยังผลให้เยาวชนของเราเกือบทั่วประเทศพากันนิยมชมชื่นกับความแปลกใหม่ของวัฒนธรรมต่างชาติทำให้ลืมนิสัยและวัฒนธรรมพื้นฐานอย่างอย่างด้ายบางคนถึงกับดูหมิ่นอับอายในศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน และสังคมเป็นเรื่องที่น่าห่วงใยยิ่ง การสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนไปอย่างสิ้นเชิงนั้น เท่ากับเป็นการล่มสลายของชุมชน ดังนั้นถึงแม้จะเป็นการยากลำบากที่จะแก้ไขในเรื่องนี้เพียงใดก็ตาม ก็ควรเริ่มต้นเพื่อชีวิตและสังคมไทยที่ดีและคงความเป็นเอกลักษณ์ไทยภูมิปัญญาของชุมชนในด้านต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง

3. จากการศึกษาค้นคว้าแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในยุค New Normal พบว่า จากการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชาวบ้านในเขตตำบลเชียงใหม่ในแต่ละตำบลนั้น ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่นี้ไว้หลายประการด้วยกันคือ

1) การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นการทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและศรัทธาในสิ่งที่ตนเองถือปฏิบัติมาเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชนทุกกลุ่มเห็นคุณค่า และร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของบ้านเกิดของตัวเองและท้องถิ่น อันเป็นมรดกของชาติไม่ให้สูญหายไปและที่สำคัญต้องมีการขยายขอบเขตการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ผนวกให้ประชาชน เอกชน ตลอดจนหน่วยงานของรัฐเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านเพื่อ นำไปสู่การประสานงาน การบริการความรู้ ตลอดจนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น ให้เกิดเป็นแนวทางในการสืบสานต่อไปให้เข้ากับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและต้องให้มีการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน คนในชุมชนนั้นต้องมีการได้รับทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมว่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของทุกคน ดังนั้น ทุกคนจึงมีหน้าที่ในการดูแลรักษาวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไปและจัดทำระบบเครือข่ายสารสนเทศทางศิลปและวัฒนธรรม เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูล ประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์

2) ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นการอนุรักษ์เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ สร้างจิตสำนึกของความเป็นคนท้องถิ่นนั้นๆ ที่จะต้องร่วมกันอนุรักษ์รักษาที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้น เพื่อแสดงสภาพชีวิตและความเป็นมาของชุมชน อันจะสร้างความรู้และความภูมิใจในชุมชนท้องถิ่นด้วย

3) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาศิลปวัฒนธรรมของภูมิ

ปัญญาของชุมชนต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องการเสริมสร้างปราชญ์ท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพด้านภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ การเผยแพร่แลกเปลี่ยน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการต่างๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งกับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

4) การฟื้นฟู ศิลปะและวัฒนธรรมที่กำลังสูญหาย การฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูและสืบทอดประเพณีที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันจะต้องปรับปรุงรูปแบบและพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ในขณะเดียวกันจะต้องอนุรักษ์อัตลักษณ์ของประเพณีที่กำลังสูญหายไปด้วยการอนุรักษ์เอาไว้ และจะต้องมีการศึกษาค้นคว้า องค์ความรู้และมีกระบวนการจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ สร้างภาคีเครือข่ายการอนุรักษ์ และสืบทอดประเพณีของชุมชนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนทุกภาคส่วน พร้อมทั้งกำหนด มาตรการส่งเสริมและเผยแพร่อย่างมีระบบ จะทำให้การฟื้นฟูประเพณีที่หายไปยังคงสามารถ ดำรงอยู่ในชุมชนบ้านหนองอิงได้อย่างมีความหมายและยั่งยืนต่อไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

ศิลปวัฒนธรรมเป็นวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่สมาชิกนับแต่ชั้นบรรพบุรุษเป็นต้นมา ร่วมกันสร้างสมอย่างต่อเนื่อง จนเห็นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะในสังคมมนุษย์นั้นๆ ศิลปวัฒนธรรมเป็นสิ่งแสดงอัจฉริยะและคุณค่าของมนุษย์ชาติ และถ้าหากมองจากมิติวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวแล้ว การลงทุนพัฒนาใดๆ ก็ตามจะต้องทำควบคู่ไปกับการลงทุนในด้านวัฒนธรรมความคิดเพราะจะช่วยให้เกิดพลังขึ้นแนวทางการพัฒนาในทุกๆ ด้านอย่างเบ็ดเสร็จรวม นอกจากนั้น ทุกสังคมก็มีต้นทุนทางวัฒนธรรมอยู่ก่อนแล้วทั้งนั้น การพัฒนาที่ทำให้ต้นทุนทางวัฒนธรรมสูญหายไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล้มละลายทั้งทางศิลปกรรม ภูมิปัญญา และศักดิ์ศรี ดังนั้น การแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาในมิติศิลปวัฒนธรรม จึงหมายถึงกระบวนการสำคัญ 4 ประการ คือ การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม การเสริมสร้างประชาสังคม การสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และการเคารพสิทธิของความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม ดังนั้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์และธรรมชาติสร้างสรรค์ขึ้นอันมีคุณค่าเกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันสำคัญหรือรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน จนเกิดความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชนในชุมชนที่ทำให้สังคมที่มีความเอื้ออาทรต่อกันอันเป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ ต่อไป ในตำบลเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่มีการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนโดยการดำเนินการให้เกิดคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นโดย

สร้างสรรค์และปรับปรุงรูปแบบประเพณีให้เหมาะสมกับยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงและทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนรุ่นใหม่โดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาเป็นพื้นฐานในการต่อยอดและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคให้ดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบันเป็นการอนุรักษ์ไว้ส่วนที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาได้ ซึ่งในส่วนการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนจะต้องมีการศึกษาเพื่อจัดการความรู้ของกิจกรรมนั้นๆ เพื่อกำหนดองค์ความรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องเป้าหมายและมีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนให้มีคุณค่า การสงวนรักษา และการจัดการให้มีความยั่งยืน ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมในสังคมไทย พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีอันดีงามในลักษณะต่างๆ ที่จะส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของสังคม ท้องถิ่น และประเทศชาติส่วนใหญ่เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โดยเน้นการปลูกฝังค่านิยมให้กับชุมชนในยุคปัจจุบัน **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ** เอี่ยมพร พูนขวัญ ได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กรณีศึกษา องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม” พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประชาชนมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญวันสงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรมอื่นๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และขอพรผู้ใหญ่ เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมของไทยหรือชุมชนนั้นมุ่งส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกด้าน ควบคู่กับการพัฒนาและเผยแพร่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ด้วยการสร้างความตระหนัก การจัดการศึกษาอบรมด้านวัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การศึกษาริบทและสภาพปัญหาการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า การอนุรักษ์เป็นการเก็บรักษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ โบราณวัตถุ คำบอกเล่า นิทาน การละเล่น การแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ ที่มีการทำขึ้นทั้งจาก ส่วนกลางโดยราชการ และจากเอกชน หรือบุคคลที่สนใจ ซึ่งทำด้วยใจรัก ถือเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษา ค้นคว้า พัฒนาการของสังคมในแต่ละท้องถิ่น หรือชุมชน ตลอดจนการจัดตั้งสร้างอาคารเป็นที่เก็บสะสม นับเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ทำในสิ่งที่เขารักและสนใจ ซึ่งจะเป็นผลดีในการสืบ ทอด รักษา และพัฒนาต่อไปได้ เพราะชาวบ้านได้มีบทบาทริเริ่มและจัดตั้งในบางแห่งหน่วยงานภาครัฐ ได้จัดตั้งริเริ่มด้วยคิดว่าดี เหมาะสม แต่ชาวบ้านกลับไม่สนใจดูแลรักษาสืบทอดด้วยไม่เห็นความสำคัญ หรือคุณค่า เช่นเดียวกับการอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นถิ่นของบ้านหนองอิงการสนับสนุนที่ถูกต้องมิใช่การเกณฑ์คนให้มาทำหรือมาเล่นปี ละครั้งเพื่อการท่องเที่ยว แต่ควรจะทำให้มีความสำคัญและเห็นคุณค่าอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ให้สิ่งเหล่านี้สามารถอยู่ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้าน โดยสิ่งที่ทางราชการจะช่วยได้ก็คือ การค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ให้บุคคลเหล่านี้ได้ทำในสิ่งที่เขารักและมีความสามารถ ซึ่งชาวบ้านจะเกิดความภาคภูมิใจ กระแสวัฒนธรรมจากส่วนกลางมิได้

วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ ปฏิบัติ และการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถ ซาบซึ้งยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งหรืออยู่กับที่แต่จะมีการสร้างสรรค์พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ตลอดเวลาเพื่อให้แบบแผน วิธีคิดและวิธีการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวมีความสอดคล้องกับยุคสมัย และ กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นรูปแบบวัฒนธรรมที่กล่าวถึงการดำรงชีวิตของกลุ่มคนในท้องถิ่นที่แสดงออกถึงลักษณะของบุคคลหรือท้องถิ่นนั้น มักจะส่งผ่านต่อกันทางคำพูดมากกว่าการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ วัฒนธรรมพื้นบ้านมักจะแตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่อาศัย ซึ่งจะมีลักษณะเด่น เฉพาะตัวแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน อาทิ ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ทัศนคติ ความเชื่อ ลักษณะการประกอบอาชีพ เช่น ชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนประมง เป็นต้น และยัง ขึ้นอยู่กับการเปิดรับอารยธรรม และความเจริญของกลุ่มชนอื่นเข้ามาผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ที่ ถึงแม้การไหลบ่าของวัฒนธรรมภายนอกจะถาโถมเข้ามาอย่างรุนแรง จนทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้าน บางอย่างกลืนหายไปกับกระแสดังกล่าว แต่ก็ยังเหลืออีกมากซึ่งวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของกลุ่มตน และวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนก็เป็นอีกตัวอย่างที่สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจากความจริง ที่ว่า วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขเวลา เมื่อมีการคิดค้นหรือพบสิ่งใหม่ ๆ ที่ใช้แก้ปัญหาและ ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ วัฒนธรรมบางอย่างอาจเลิกใช้ ดังนั้น การจะรักษาศิลปะและวัฒนธรรมเดิม ไว้ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมนั้นให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย วัฒนธรรมพื้นบ้านอยู่ภายใต้ความจริงนี้ด้วย ดังนั้น จะเห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งก็ต้อง เปลี่ยนแปลงควบคู่กับการอนุรักษ์คุณค่าเดิมไว้ด้วยในด้านความสำคัญของวัฒนธรรมพื้นบ้าน คงมีใช้ เพียงภาพสะท้อนความเจริญองงามเท่านั้นแต่ยังเปรียบเสมือนเป็นครูที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพชีวิต ให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นกรรล้อมให้ชีวิตอยู่ในขอบเขตที่นิยมกันว่าดีและถูกต้อง เพราะวัฒนธรรมเกิดขึ้น สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และระเบียบแบบแผนอื่น ๆ **ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ** อาริรัตน์ พุฒิรุ่งโรจน์ ได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาว่าวไทย ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาว่าวไทย ประกอบด้วย ความรู้ทั้งทางด้านศาสตร์และศิลป์ ซึ่งแฝงด้วยคุณค่าหลากหลาย ด้านอันส่งผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาว่าวไทยถูกลดบทบาทลงกลายเป็นภูมิปัญญาที่ขาดผู้สืบทอด การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นจึงขาดหายไป ขาดการได้รับความสนใจจากหน่วยงานและบุคคล เป็นผลให้การดำเนินงานการอนุรักษ์ภูมิปัญญาว่าวไทย

ส่วนแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในยุค New Normal พบว่า มีแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมหลายวิธีด้วยกันแต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าการที่จะอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้นต้องมีความพร้อมในหลายๆ ด้านด้วยกันแต่ที่สำคัญชุมชนต้องให้

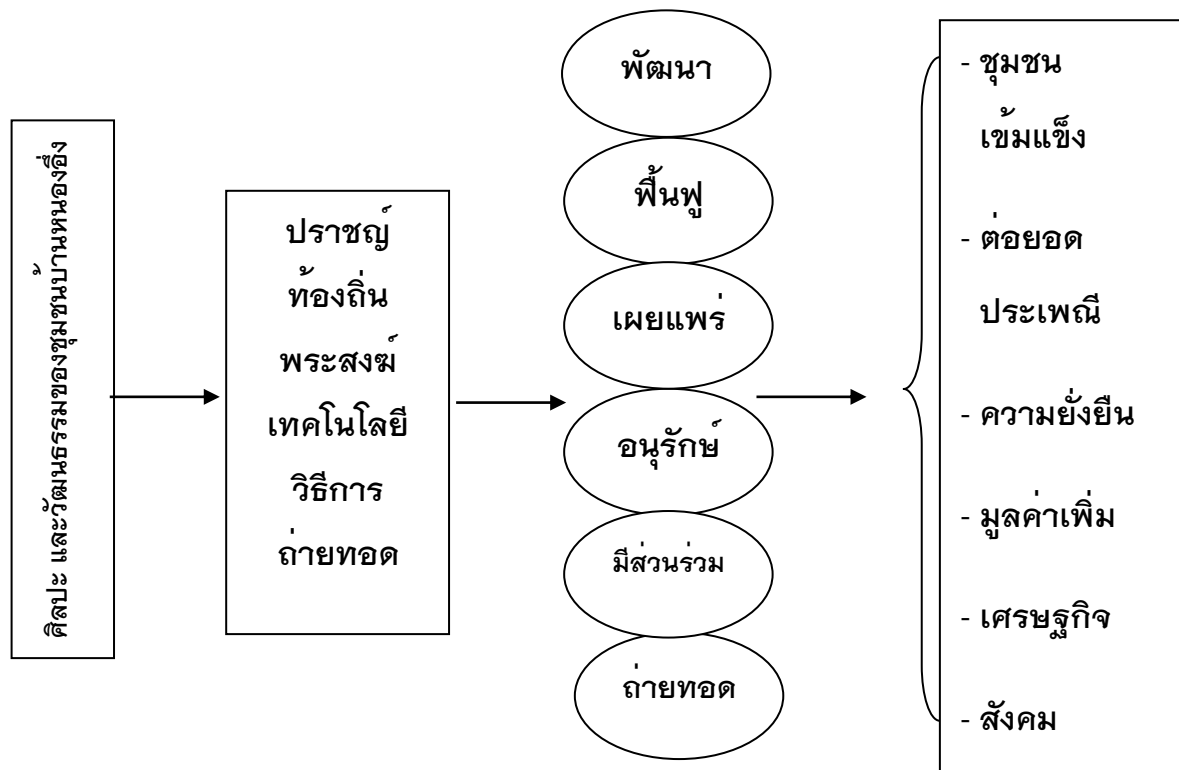

ความร่วมมือกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเป็นการส่งเสริมหรือพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงโดยมีแนวทางดังนี้

- 1) การพัฒนา หมายถึง การปรับเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนเพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ที่สะท้อนศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความเจริญยิ่งขึ้นโดยการอาศัยองค์กรหรือหน่วยงานให้การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาที่ดีในการพัฒนาองค์ความคิด และความเชื่อ
- 2) การฟื้นฟู หมายถึง การแสวงหาภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในท้องถิ่น โดยเฉพาะพื้นฐานทางจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมซึ่งการฟื้นฟูประเพณีได้หายไปจากชุมชนให้กลับมาเป็นค่านิยมและที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันจะต้องปรับปรุงรูปแบบและพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
- 3) การเผยแพร่ หมายถึง การส่งเสริมวัฒนธรรมไปยังชุมชนอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของชุมชนไปยังชุมชนอื่นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของตนเองไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ทางสังคมออนไลน์หรือเผยแพร่ผ่านการสื่อสารองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อให้คนได้รู้จักยิ่งขึ้นไป
- 4) การอนุรักษ์ หมายถึง การส่งเสริมให้คนในชุมชนนั้นได้มีความตระหนักในการวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองให้มากขึ้นสร้างความเชื่อความศรัทธาให้กับคนในชุมชนให้มากขึ้นด้วยวิธีการรักษาประเพณีดั้งเดิมมีการส่งเสริมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งและมีการส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่ให้มีคุณค่าทางจิตใจ
- 5) การมีส่วนร่วม หมายถึง ควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นด้วยการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะอนุรักษ์เพื่อเป็นสมบัติของชุมชนให้ดำรงอยู่และมีความเหมาะสมในการใช้งานโดยไม่ทำลายคุณค่า จึงควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการต่างๆ ในพื้นที่ด้วย
- 6) การถ่ายทอด หมายถึง การสร้างวิธีในการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วยการนำองค์ความรู้ของชุมชนไปถ่ายทอดให้กับชุมชนอื่น โดยการประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมในการท่องเที่ยวเพื่อการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมยุค New Normal

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดี, 2561.
- _____. ร่างมาตรฐานและแนวปฏิบัติของกรมศิลปากรในการดำเนินการโบราณสถานโบราณคดี และการพิพิธภัณฑ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริสเกล จำกัด, 2535.
- _____. คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2542.
- _____. คู่มือถวายความรู้แด่พระสงฆ์ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมพันธ์, 2544.
- เกษม จันทรแก้ว. เอกสารชุดวิชานิเวศวิทยาและการจัดการป่าไม้ การจัดการสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 8. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

นิวัติ เรืองพานิช. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชาญการพิมพ์.
บริษัทสกายบุ๊คส์ จำกัด, 2533.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิตติ. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. “การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและ
ชุมชน.” คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ปรีชา ศรีวาลย์. ประวัติศาสตร์สากล : สมัยโบราณ สมัยกลาง สมัยใหม่ และโลกปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่
3. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2546.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, 2546.

